

משרד החינוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

גליונות לעיון בפרשת השבוע

ערוכים בידי נחמה ליבוביץ - שנת העשרים

ט"ו א - י"א

ראה (תשל"א)

עיינן לפסוקים אלה גם גליונות ראה תשי"ג, תשי"ז!

א. שאלה כללית

רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק שביעי הלכה א:
מצות עשה ליתן צדקה לעניי ישראל כפי מה שראוי לעני, אם היתה יד הנותן משגת, שנאמר "פתח תפתח את ירך לו" ונאמר (ויקרא כ"ה) "והחזקת בו גר ותושב וחי עמך".
הרואה עני מבקש והעלים עיניו ממנו ולא נתן לו צדקה עבר בלא תעשה, שנאמר (ט"ז ז'): "לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ירך מאחריך האביון".
הלא פרקנו מדבר בהלואה - כיצד משתלבים דיני צדקה הנה?

ב. שאלות ודיוקים ברש"י:

- (1) ה' ד"ה רק אם שמוע תשמע: מה קשה לו בפסוקנו?
או לא יהיה כך אביון:
(2) ה' "שמוע תשמע: שמע קמעא משמיעין אותו הרבה.
(3) ו' "כאשר דבר לך: והיכן דבר? (דברים כ"ח)
"ברוך אתה בעיר".
(4) ו' "והעבטת גויים: יכול שתהא לזה מזה ומלוח לזה? ת"ל: ואתה לא תעבט".
(5) ח' "והעבט תעביטנו: אם לא רצה במתנה, חן לו בהלואה.
מה קשה לו?
מה קשה לו, וכי זה אותו קשי-שב? ו' (4) או קשי אחר?

- ג. ט' השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל
רשב"ם: (לפי ההוצאה המדעית של ד. ראזין, ברסלוי 1881)
השמר לך פן יהיה עם לבבך דבר בליעל, כלומר דבר של רשע (הרי"ש בסגול), כמח' (תהילים מ"א ט'): "דבר בליעל יצוק בו" שפתרונו כך.
(ושם בתהילים פ' רש"י: "כל רשעות שעשה יצוקו וישתפכו בגופו")
1x מהי הדרך הפרשנית שבה הלך הרשב"ם בפרושו זה?
2) למה כתב באמצע דבריו "כלומר" - מה בין חלקו הראשון של פרושו לבין חלקו השני?

- ד. ט' השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל
מדרשי התורה להקדוש אנשלמה אשתרוך (במאה ה"ד):
קראו "בליעל" שלא יבין אל על והוא "עליון" כמו (הושע י"א ז') "ואל על יקראוהו". או מלשון תועלת - שלא יועיל לנפשו...
ובעבור כי המחשבה בלב והרהור קשה להחסיא האדם, קראו "לבבך בליעל" לשון רשע, כתרוממו. כי החטא הבא במקרה הוא מצד החומר, בלא השתדלות והרהור המחשבה מצד השכל: ואין ספק שאין כל כך העונש גדול במי שיפעל בחומר כמי שישים השתדלותו בהרהור לחטא וישיב כוחותיו הנפשיים בעניני החטא... ועל זה אמרו כי לב רע היותר מגונה (פרקי אבות פרק ב' משנה ט')

- 1x כמה שונה פרושו מפירוש הרשב"ם?
2xx בהמשך דבריו מסתמך בעל מדרשי תורה על הפסוק ט"ו ל"ט?
במה סייע פסוק זה לפרושו?

ה. השוה: ט': השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל... ורעה עינך באחריך האביון ולא תחן לו

י': נתן תחן לו ולא ירע לבבך

התוכל להסביר למה מדובר בפסוק ט' ברוע עין ובפ' י' ברוע לב?

העזר בדברי העמק דבר לפ' י' ד"ה ולא ירע לבבך:
לא תהא ניכר לפניו שאתה נותן לו בעל כרחך, בלב מעצב הפנים, וכמבואר בנחמיה: "מדוע פניך רעים... אין זה כי אסרע לב".

שאלות וגם תשובות נא לשלוח לנחמה ליבוביץ רחוב הצבי 10 ירושלים.